

2014-05-28

Till

Vicerektor

Vetenskapsområdet för samhällsvetenskap och humaniora

Uppsala universitet

Box 256, 751 05 Uppsala

Utvärdering av Uppsala Forum för Fred, Demokrati och Rättvisa (HUMSAM 2014/16)

1. Introduktion

Undertecknad, professor Ulf Bjereld vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet, har av vicerektor för vetenskapsområdet för humaniora och samhällsvetenskap vid Uppsala universitet utsetts till utvärderare av Uppsala Forum för Fred, Demokrati och Rättvisa (fortsättningsvis kallat Uppsala Forum).

Först ges en redovisning av uppdraget och tillvägagångssättet vid genomförandet. Därefter beskrivs tillkomsten av Uppsala Forum, dess administrativa struktur och dess verksamhet fram till i dag. Sedan följer en analys av Uppsala Forums verksamhet, baserad på de uppsatta målen och även med avseende på styrning och administrativ struktur. Avslutningsvis formuleras några övergripande slutsatser och rekommendationer kring Uppsala Forums framtida verksamhet.

2. Uppdraget och dess genomförande

Uppsala Forum inrättades 2008 av samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden och juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, i syfte att bygga vidare på och utveckla det samarbete som de båda institutionerna redan bedrev vid Gamla Torget. I sin verksamhetsplan för 2013 konstaterade områdesnämnden för humaniora och samhällsvetenskap vid Uppsala universitet att verksamheten vid Uppsala Forum inte skall finansieras permanent av områdesnämnden, utan att verksamheten i sin helhet i stället skall finansieras av fakultetsnämnderna från och med 2014. Samtidigt beslöts att verksamheten skall utvärderas avseende "såväl verksamhetens innehåll som de administrativa överbyggnaderna". (UFV 2012/318, HUMSAM 2012/14)

Någon utvärdering genomfördes emellertid inte och områdesnämnden för humaniora och samhällsvetenskap utbetalade stöd till Uppsala Forum även under

2014. År 2015 upphör stödet från områdesnämnden. Denna utvärdering syftar till att ge fakulteterna ett underlag för sina ställningstaganden om huruvida verksamheten vid Uppsala Forum skall fortsätta och vilken inriktning verksamheten i så fall bör ha.

Enligt direktiven skall utvärderingen a.) *bedöma om målen för verksamheten nåtts och om något mål bör utgå eller läggas till*, samt b.) *bedöma huruvida styrningen och den administrativa strukturen varit ändamålsenlig*.

I mitt arbete med utvärderingen har jag utgått från samhällsvetenskapliga fakultetsnämndens och juridiska fakultetsnämndens beslut i samband med upprättandet av Uppsala Forum, forumets årliga verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser samt genomfört intervjuer med forskningsledare Anna Jonsson Cornell, ordföranden i styrgruppen professor Torbjörn Andersson samt ledamoten av referensgruppen professor Jörgen Hermansson.

3. Uppsala Forum – tillkomst och målsättningar

I Uppsala universitets Forsknings- och utbildningsstrategier 2009-2012 (UFV 2007/607, 2007-12-17) framhålls "Fred, säkerhet och demokrati" som ett av lärosätets fem styrkeområden. Flera av de centrala forskningsgrupperingarna, främst inom freds- och konfliktforskning, statsvetenskap, euroasiatiska studier och juridik fanns samlade i ett samarbete kring Gamla Torget, med bland annat en gemensam seminarieserie med syfte att skapa en dynamisk forskningsmiljö. I en utredning initierad av dekanerna för den juridiska och den samhällsvetenskapliga fakulteten, genomförd av utbildningsledarna Peter Liljenstolpe och Bo Wennström samt forskningssekreterare Sven Jungerhem, föreslogs 2008-01-22 en ny och bredare form av samarbete inom området, benämnt Uppsala Forum för Fred, Demokrati och Rättvisa. Senare samma år beslöt samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden och juridiska fakultetsnämnden att inrätta ett sådant Uppsala Forum.

Det övergripande målet med Uppsala Forums verksamhet blev aldrig nedtecknat. I beslutet talas allmänt om att det förelåg "goda förutsättningar" för att en ny och bredare form av samarbete skulle kunna växa fram. I beslutet talas också om Gamla torget-samarbetets syfte att skapa en dynamisk forskningsmiljö. I beslutet formuleras i stället fem mer operativa mål för Uppsala Forums verksamhet:

- A. Att som en plattform för forskningsprogram och extern finansiering utgöra en tydlig partner för finansiärer och avnämare.
- B. Att fungera som ett forum för gemensamma satsningar inom utbildningen på framförallt forskarnivå.
- C. Att anordna kurser, workshops och seminarier på aktuella och relevanta temata.

- D. Att tydligare integrera avnämargrupper i forskningsmiljön. En tydligare koppling till praktiker skulle ytterligare stärka studieintresset och möjligheten till programanslag.
- E. Att uppnå en större internationalisering av forskningsmiljöerna vid de i samarbetet ingående institutionerna.

I beslutet ingick också att verksamheten skulle ledas av en forskningsamordnare (disputerad, 50 procent av heltid) samt en styrgrupp bestående av berörda prefekter för institutionen för euroasiatiska studier, institutionen för freds- och konfliktforskning, juridiska institutionen och statsvetenskapliga institutionen samt föreståndarna för Forum för multietnisk forskning och Svenska institutet för Nordamerikastudier (SINAS). Därutöver inrättades ett administrativt stöd om 20 procent samt en rådgivande kommitté och ett doktorandforum.

I dag leds verksamheten av forskningsledare (docent Anna Jonsson Cornell, juridiska institutionen) med stöd av en forskningsassistent (Per-Olov Hammargren, juridiska institutionen). Styrgruppen utgörs inte längre av prefekter och föreståndare utan av dekanen för juridiska fakulteten, prodekanerna för samhällsvetenskapiga, historisk-filosofiska och språkvetenskapliga fakulteterna samt doktorandrepresentanter. Ordförande för styrgruppen är dekanen för juridiska fakulteten, professor Torbjörn Andersson. Ordförande för referensgruppen är professor Jörgen Hermansson, statsvetenskapliga institutionen. Centrum för Rysslandsstudier och Hugo Valentin-centrum har tillkommit samarbetet. (Hugo Valentin-centrum är en sammanslagning av de tidigare enheterna Centrum för multietnisk forskning och Programmet för studier kring Förintelsen och folkmord.) Institutionen för Euroasiatiska studier är numera nedlagd.

4. Uppsala Forum – verksamhet

Uppsala Forum bedriver en bred verksamhet, inkluderande forskningsinitiering och forskningsamordning, ett omfattande gästforskarprogram, utbildningsinsatser, konferenser, seminarier och workshops samt samverkan med det omgivande samhället.

Verksamhet kring *forskningsinitiering och forskningsamordning* har bland annat bedrivits i form av utlysning av särskilda medel att söka i syfte att utveckla projektansökningar (varav en ansökan nyligen beviljades medel om sex miljoner kronor av Vetenskapsrådet för projektet "Deliberativa medborgare i det civila samhället: hur, när och varför medborgare engageras sig politiskt"). Uppsala Forum har genomfört workshop-serien "Publish, Perish, or Simply Persist" i syfte att bidra till och stimulera ökad internationell publicering samt workshopserien "Do You See the Horizon? The Future of EU-funding" i syfte att stimulera från forskare i Uppsala Forum-miljön att söka medel från EU:s olika finansieringsprogram.

Uppsala Forum bedriver ett ambitiöst *gästforskarprogram* ("Uppsala Forum Visiting Fellowship Program") som syftar till att utveckla internationella kontakter och förstärka den internationella närvaron vid Uppsala Forums ingående enheter. Ytterligare ett syfte med gästforskarprogrammet är att öka samarbetet mellan de ingående enheterna vid Uppsala Forum samt stimulera till gemensamma forskningsprojekt och ansökningar. Under kalenderåret 2013 välkomnades 16 gästforskare vid Uppsala Forum. Medarbetare vid enheter inom Uppsala Forum är behöriga att söka medel för att inbjuda internationella kontakter som gästforskare, och de gästforskare som kommer till Uppsala Forum förväntas hålla föreläsningar samt anordna workshops och seminarier på aktuella och relevanta tema. Det ovan nämnda forskningsprojektet om deliberativa medborgare i det civila samhället utvecklades i samarbete med en av de gästforskare som knutits till Uppsala Forum (Simon Niemeyer).

Inom området *utbildning* arrangerar Uppsala Forum inom ramen för sitt Doktorandforum en årlig konferens för doktorander från de i samarbetet ingående enheterna. Doktorandkonferensen är uppbyggd kring gästföreläsningar, utbyte av erfarenheter doktoranderna emellan samt workshops kring tvärvetenskapliga teman. Uppsala Forum har också utarbetat en fakultets- och institutionsövergripande doktorandkurs kring temat "Beslutsfattandets villkor: en fakultetsöverskridande doktorandkurs i policyskapande och beslutsfattande". Tanken är att denna doktorandkurs också skall integrera olika avnämargrupper i forskningsmiljön. En stor del av de seminarier och workshops som Uppsala Forum är delaktigt i fyller också en utbildningsfunktion.

Uppsala Forum arrangerar själv eller tillsammans med andra ett stort antal *konferenser, seminarier och workshops*. Dessa ingår oftast som en integrerad del av andra inslag i Uppsala Forums verksamhet. Dessutom bidrar Uppsala Forum med ekonomiskt och/eller praktiskt stöd till konferenser, seminarier och workshops som arrangeras av andra enheter vid Uppsala universitet. År 2013 var Uppsala Forum på detta sätt delaktigt i ett 25-tal olika konferenser, workshops och paneldiskussioner, allt från en metodworkshop ledd av professor Jan Aart Scholte kring temat "Democratising Global Studies" till en föreläsning med Sveriges ambassadör vid OECD Anders Ahnlid kring temat "The Role of the Diplomat in a Changing World". Därutöver tillkommer 16 föreläsningar av inbjudna gästforskare inom ramen för Uppsala Forum Guest Lecture. Sammantaget innebär det att Uppsala Forum under ett verksamhetsår medverkar i ett 40-tal olika arrangemang.

Flera av Uppsala Forums seminarier och föreläsningar vänder sig till en bred publik och utgör en del i arbetet med *samverkan med det omgivande samhället*. Tillsammans med Uppsala universitets avdelning för extern kommunikation arrangerade Uppsala Forum 2013 det så kallad Forsskålsymposiet, till minne av den svenske upplysningsfilosofen Peter Forsskål (1732-1763) och i syfte att belysa den fria forskningens betydelse för vetenskapen och det fria samhället. Uppsala Forum planerar också att skapa en extern referensgrupp i syfte att skapa större kontaktytor

mellan praktiker och forskare samt skapa en viktig kanal för utbyte mellan forskare verksamma inom Uppsala Forums miljö och externa intressenter. Uppsala Forum har också en föredömligt tydlig och informationsrik hemsida.

5. Analys av Uppsala Forums verksamhet och administrativa struktur

Enligt direktiven skall utvärderingen bedöma om målen för verksamheten nåtts och om något mål bör utgå eller läggas till, samt bedöma huruvida styrningen och den administrativa strukturen varit ändamålsenlig.

Låt mig först konstatera att *det saknas en uttalad övergripande målsättning för Uppsala Forums verksamhet*. De fem mål för verksamheten som redovisats ovan är visserligen tydliga och konkreta, men utan en övergripande målsättning riskerar de att bli hängande i luften. De fem målen är också så breda att de utan en övergripande målsättning riskerar att bli ett uttryck för spretighet. Varför finns det behov av ett särskilt forum för att skapa plattform för forskningsprogram, fungera som arena för gemensamma utbildningssatsningar, anordna kurser, workshops och seminarier, integrera avnämargrupper i forskningsmiljön, öka internationaliseringen? Min bedömning är att de fem målsättningarna egentligen utgör medel för att öka integrationen mellan de i samarbetet ingående enheterna. Men då *bör det tydliggöras vilka verksamheter det är som skall integreras och vilket integrationsarbete det är som skall prioriteras*.

Bristen på uttalad övergripande målsättning leder till att det nu blir upp till den enskilde forskningsledaren att själv, efter samråd med styrgruppen, prioritera mellan verksamheter som berör forskning, undervisning och samverkan med det omgivande samhället. De fem formulerade målen ger ingen vägledning om vilka överväganden som skall ligga till grund för en sådan prioritering.

Givet avsaknaden av en övergripande målsättning är det viktigt att konstatera att Uppsala Forum bedriver en mycket rik och kvalificerad verksamhet, särskilt i relation till insatta medel. Jag vill särskilt lyfta fram Uppsala Forums imponerande Gästforskarprogram. Inom gästforskarprogrammets ramar kommer internationella forskare till Uppsala universitet inte bara för att hålla en gästföreläsning utan också för att aktivt verka inom de enskilda enheterna med kurser, workshops och initiering av forskningssamarbete. Flera av de inom gästforskarprogrammet inbjudna forskarna återkommer till Uppsala universitet för nya kortare eller längre vistelser. *Det ambitiösa Gästforskarprogrammet bidrar i hög grad till att Uppsala Forum uppnår målet om en större internationalisering av forskningsmiljöerna vid de i samarbetet ingående institutionerna*.

Uppsala Forum erbjuder ett stort utbud av kurser, workshops och seminarier. Dessa arrangemang ges i olika sammanhang och i samarbete med olika aktörer inom eller utom Uppsala Forums ramar. Däremot saknar jag ett större regelbundet genomfört utåtriktat arrangemang kring något av Uppsala Forums kärnområden, som inför en

större offentlighet skulle kunna lyfta fram och synliggöra den kompetens som finns inom Uppsala Forum med avseende på studier av fred, demokrati och rättvisa. Men sammantaget är det otvivelaktigt att *Uppsala Forum på ett fullgott sätt uppnår målet att anordna kurser, workshops och seminarier på aktuella och relevanta temata.*

De insatser som Uppsala Forum gör för att stärka forskningen inom ämnesområdet är värdefulla men inte särskilt omfattande. Uppsala Forum har arrangerat workshops för att främja internationell publicering och utlyst medel för att ge möjlighet att utveckla projektansökningar. Dessa åtgärder är viktiga *men ännu inte tillräckliga för att målet att Uppsala Forum skall utgöra en plattform för forskningsprogram och extern finansiering samt utgöra en tydlig partner för finansörer och avnämare skall kunna sägas ha uppnåtts.*

Flera av Uppsala Forums seminarier och workshops bedrivs inom ramen för olika utbildningsåtgärder, särskilt på forskarutbildningsnivå. En doktorandkurs är under utveckling. *Därigenom uppnår Uppsala Forum målet att fungera som ett forum för gemensamma satsningar inom utbildningen på framförallt forskarnivå.* Samtidigt är det viktigt att komma i håg att de formella utbildningsåtgärdena varit små och att verksamheten här spretar.

Uppsala Forum har nu starkare börjat prioritera arbetet med samverkan med det omgivande samhället och stärka kontaktytorna mellan praktiker och forskare. Jag tycker det är en riktig prioritering *och ett viktigt steg på vägen för att kunna uppnå det uttalade målet att tydligare integrera avnämargrupper i forskningsmiljön.*

*

Uppsala Forums administrativa struktur och styrning kännetecknas av flexibilitet och kostnadseffektivitet. Relationen mellan forskningsledaren och styrgruppen fungerar mycket bra och överhuvudtaget har jag bilden att *ledningen av Uppsala Forum nu utövas på ett ytterst kompetent och professionellt sätt.* Däremot har *kontakterna mellan forskningsledare och referensgrupp varit så informella och improvisatoriska att det är svårt att bedöma vad referensgruppen tillför till verksamheten.*

6. Rekommendationer

1. De enheter som ingår i Uppsala Forum bör *analysera vilka delar av deras verksamheter som skulle stärkas av att integreras ytterligare, för att givet en sådan analys formulera ett övergripande mål för Uppsala Forums verksamhet.* En sådan övergripande målformulering skulle underlätta för Uppsala Forums ledning att göra prioriteringar i verksamheten.

2. De enheter som ingår i Uppsala Forum bör *utveckla en gemensam strategi för en större programforsknings-satsning för Uppsala Forum*. En sådan satsning är nödvändig för att uppnå det uttalade målet att göra Uppsala Forum till en plattform för forskningsprogram och extern finansiering och en tydlig partner för finansiärer och avnämare.
3. Uppsala Forum bör *en eller två gånger varje år arrangera ett större publikt seminarium som diskuterar någon aktuell relevant problematik kring fred, demokrati och rättvisa*. Såväl forskare som politiker, tjänstemän och journalister bör inbjudas att medverka. Ett sådant seminarium skulle synliggöra den kompetens som finns inom Uppsala Forum och de enheter som ingår i samarbetet, stärka kontaktytorna mellan forskare och praktiker samt utgöra ett viktigt bidrag till samhällsdebatten.
4. *Den interna referensgruppen fungerar i dag inte på det sätt som var tänkt och bör avvecklas i sin nuvarande form*. Det är viktigt att styrgruppen i samråd med forskningsledaren förmår *utveckla andra former för att mer kraftfullt engagera de i samarbetet ingående enheterna i Uppsala Forums verksamhet*.
5. Det är viktigt att det *påbörjade arbetet med att skapa en extern referensgrupp eller på annat sätt stärka kontaktytorna mellan praktiker och forskare fortsätter* och att *dessa kontaktytor ges en mer stabil struktur*.
6. Sammantaget bedriver Uppsala Forum en värdefull och framgångsrik verksamhet, med ett arbetssätt präglad av flexibilitet och kostnadseffektivitet. Jag bedömer det som *viktigt att grundförutsättningarna för Uppsala Forums verksamhet inte försämras*. Uppsala Forum har en givet sin verksamhet och givet de ingående enheternas budgetramar ett ytterst sparsamt anslag. Jag *rekommenderar en höjning av anslaget* i syfte att värna och utveckla den verksamhet som bedrivs i en riktning som anförts ovan.

Göteborg den 28 maj 2014

Ulf Bjereld

Professor i statsvetenskap, Göteborgs universitet

